

RADU TUCULESCU Öreganyó meséi

Házasságkor Ivan még szűz legény volt. Nem ismert nőt, amíg Toldievával nem találkozott. Jó kiállású legény volt amúgy, amilyen jó férfiúi adottságokkal, ugyanolyan félénkséggel és bátortalansággal felszereszközve. Célkavörös lett, ha netán egy lány hozzáért. Ha pedig az a mellbimbójával is megbökte, dadogni kezdett, és elfogta a remegés. Toldieva kinézte az ére nyeit és a gyöngéit. Tapasztalt, aprócska és bejárattott nő volt. Férfit csinált belőle, és kénye-kedve szerint alakította. Ivan megadó volt, ugyanakkor elbűvölt és büszke, amint felfedezte saját potenciáját, a képességét, amivel kielégíthet egy özvegyet. Követte, akár egy kiskutya, szülei bánatára, akik azzal fenyegetőztek, hogy kizárják az örökségből. Toldieva a képükbe kacagott. Neki egy derekas férfi, és nem a vagyona kellett, amire ügyet sem vetett, megvolt neki mindene. A földet meg kell művelni. A gazdaságban pedig rengeteg a munka, a lánya már alig bírja. Könnyebb lesz az, Ivánnal az oldalán.

Amikor megtudta, mit mondott párja a kocsmában (...Margolilinek én még a talpát is megnyalnék...), Toldievának kiguvadt a szeme, és szinte megszakadt a szíve. Életében ennél nagyobb sértés nem érte. – Összebasztatok? – kérdezte sikitva, miközben sodrófával verte a fejét. – Felébredt benned hirtelen a kakas?! S mi jött nyaltad még annak a kurvának, ha most a talpáról álmodozol? – Ivan rémesen dadogott az ütések záporában, s úgy próbálta elmondani, hogy az csak amolyan italos, oktalan szabadszájúság volt, hogy a nyavalyába érhetne a méhész nejehez? – Megmutatom én, hogyan! – és azzal Toldieva egy hétre kitette a férjét, hagyta a tornácon hálni. Egy hétig gondolkodott, mi hogyan történhetett: betér Ivan Roberthez, mint különben a többi falusfél is. Robert évente időről-időre elmegy a méhkasokkal. Néha hetekig nincs otthon. A felesége magára marad, Ivan meg... Amint elképzelte, hogy Ivan álló szerszámával nekiesik Margolilinek, Toldievából kitört a kacagás. Elég jól ismerte ehhez a férjét. Hacsak nem ez az ördög piszkálta seggű Margolili sejtette meg a férfiasságát, s ő erőszakolta meg, a provokáló idomaival csábítva magához... Toldieva elfintorodott. Ez a változat sem igazán áll meg a lábán. Margolili az anyósával lakott, hova csábíthatta volna be az ő Ivanját? A csűr mögé... A Méhész Robertről vajmi keveset tudtak a faluban. Némi pletyka azért járta, hogy Margolili fél tőle, akármi módon hallgatagnak és szelídek mutatja magát. Annyi csak, hogy ennek a hülyének felállt az izéje a kocsmá-

ban, vonta le a következtetést Toldieva, amint a többi itkányos meséjét is meghallgatta, s akkor ez meg szintén mondott valamit, csak hogy egy sorba kerüljön velük, kakaskodhasson. Ámbár, ki tudja... Margolili az ördöggel cimborál!

A történetből végül is Toldieva került ki a legjobban. Ivan, csak hogy visszafogadják a szeretett családba (a lány az anyja pártját fogta), esküvel fogadta, hogy haláláig kimossa a szennyes ruhát és a koszos edényt, miután végzett a mezei munkával, a marhákkal, disznókkal, majorsággal... Toldieva főzött, foltozta a ruhát, s ebben a lánya is segítségére volt, természetesen. Úgy, hogy Iván majd megszakadt, a nő meg ifjodott...

„Én továbbra is állítom, hogy Margolili, miután egybekeltek, nem csalta meg a méhészt”, mondja öreganyó olyan hangon, amiben szerintem van egy kis bizonytalanság, egy kissé tétován remeg is, s ezt először veszem észre rajta. Az is lehet, hogy a gépkocsizaj is vétkes ezért. „Meglehet, hogy a mese az orosz nőről... Én is láttam párszor, véletlenül, az ablakból, ahogy az udvaron ölelgetik az irkutszki ház lépcsőjén. Amikor együtt voltak, ragyogtak egyszerűen. Néha kibontották a hajukat és egymást fésülték, de úgy, mintha egy elvarázsolt hangszeren játszanának. Boszorkányok lettek volna? Akkor akár meztelenül is járhattak volna, felülhettek volna a seprű vagy valami más szerszám, villa, kapa, fejsze nyelére... és repülés... Demitri meg, ebben biztos vagyok, a felső szobából nézte őket, de mi erről soha nem beszéltünk...”

Két törpe kutya ugat ránk vékonyan, egy ideje a nyomunkba szegődtek. Az autó kettes járatban morog a főutcán. Az út egyenetlen, két-három nagy kő bukkan fel egymás mellett, ahol legkevésbé várná az ember. Viszont a szelíd sebesség, amire a gépet fogtam, felment a túlbuzgó érzelmektől. Óvatos haladásunk reggeli sétához hasonlít, még akkor is, ha öreganyó vizenyősen dagadt lába miatt indultunk útra, és egy orvosi rendelő a végcél... Napos, forró, kába napnak nézünk elébe. Az ég fémesen kék boltozat, makulátlan. Az utolsó harmatcseppek is elszállnak nemsokára. Alig múlt kilenc óra, a falu néptelen, az összes kacsa- és libacsapat kin bók-lász már a sáncok martján, kerge tyúkok állják el utunkat. Az elmenőben látott két alak, Hermantibi és Toldieva balkézről való lánya, szintén koros személy, elrontja a néptelen falu keltette benyomásaimat, s még én sem tudom igazán, miért. Talán mert ismerem a lakosság átlagéletkorát, s hogy jó ideje nem született itt gyerek, tudom, hányan haltak meg anélkül, hogy bárki is elfoglalta volna a helyüket... De újabb fura benyomás ér... Azt hiszem, hogy sok ház maga üldözte el lakóit, nem azok hagyták el otthonaikat. A házak, ennyi

élettől megfáradva, gőgös magányba merültek, némelyiket magas fű, pókháló, darázs-fészek lepi el... Megelégtették gazdáik kimarjult, torz, zaklatott életét... De még a zajos multságokat, a felhabzó egészséges kacagásokat is, és nem vágytak már másra, csakis a csendre... Csend van ebben a dombok közt feledett faluban, amelyben nincs se telefon, se orvos, de felkavarodik a por az úton, ha egy tyúk megrázza magát, vagy ha én éppen erre járok, gépkocsin... Van azért még néhány fekete bivaly, és egy kis konda, amit még mindig Gatipista hajt ki a faluszélre, noha már ő is elmúlt nyolcvan. Halála után nincs ki a helyére álljon. Lehet, hogy kondásra nem is lesz szükség.

Vidám színekkel meszelt ház vonja magára figyelmet. Egy udvar, virágokkal telten, némelyikük a kerítés fölé nőtt. A példás tisztaság benyomását kelti...

„Itt Galana lakik”, mondja öreganyó, majd kuncog magában. „Habókos ez a Galana. Kántor, ahogy már mondtam. És most, az ő korában, a templomban orgonál, és ő adja meg a hangot a karnak. Megöl a kacagás a sipító hangjától, de ki mást találna helyébe Totianos? Senki nem jön, pedig őt is le kellene váltani. Csak egy bolond telepedne ide! Galana olyan nő, aki egész életében fülig érő szájjal nevetett, hogy a füle már hátrább is csúszott a tarkójára... Még mindig kerek az arca. Már attól elka-cagja magát, ha jobban megnézed. A templomban nehezen türtőzteti magát. A markába kacag. Szorgos nő, a hozomány nagy. Egy szem gyerek, a szülei úgy vigyáztak rá, mint a szemük világára. Láttatok, mekkora háza van, pont olyan, mint évtizedekkel ezelőtt. Energikus, kacagós, sürgő-forgó fehérmép. Háromszor ment férjhez.”

Öreganyó színpadias szünetet tart, s én ezt rögtön felfogom. A kérdésemet várja, és én készségesen feladom. „Meghaltak a férjei, vagy kiüzte őket a hetyke házából?”

„Sem ez, sem az”, kuncog öreganyó. „Mindháromszor ugyanahhoz a férfihoz ment férjhez.” Ez meglepetészerű válasz, az elvárt hatással.

„A kántor asszony férje olyan magas és sovány volt, amilyent másutt még nem láttam, akármerre jártam a világban. Mindig le kellett hajolnia, ha valahova belépett. Hosszú volt és göbös, mint egy több darabból összebagozott kötél, hallgatag volt, ritkán kacagott, leginkább csak mosolygott, amikor az ő kicsi, gömbölyded feleségét nézte, amint az fülig érő szájjal nevet. Spárgát, kötelet, istrángot font, amire szükségük van a népeknek. Más faluban is árulta. Janinak szólították ezt a hórihorgast, az ivósok meg a kocsmában, ahová nyilván ő is szeretett eljárni, Kötél Janinak hívták. Ő úgy tett, mintha megorrolna ezért, s mintha először hallaná a gúnynevét, és bosszúságában... rendelt még egy pálinkát. Madárijesz-

tő Janinak is nevezték. Úgy is nézett ki, mint egy madárijesztő, vagy mint egy kötél. Csak úgy lógott a ruha azon a csont-bőr testén, és a kalapja állandóan lecsúszott a szemére... Galana etette rendszeren, de hát ez ilyen fajta volt. Ezzel a küllemmel együtt mégiscsak derekas férfi, meg se nyekkent, nem fintorgott, amikor a zsákokat cipelte. Hallgatag és nyugodt, a héjától félig eltakart szemével mintha végtelen álmodásba lett volna süppedve. Az egyedüli nagy bánata az volt, hogy nincsen gyerekek. Galanát ez a hiány cseppet sem zavarta. Semhogy fogyatékos vagy hülye gyereked legyen, szokta volt mondani, kacagva persze, olyan gyereked, aki csak gondot okoz még akkor is, amikor már elment a háztól, és marhaságokat művel a városban, akkor inkább egy se. A meglévő vagyont meg szét lehet osztani... a szélrózsa minden irányában, mit számít az a halál után?! Valamilyik házasság képtelen volt a gyereknemzésre. Nem tudni, melyikük, orvoshoz pedig nem mentek, mi oldódik meg attól, ha megtudják? Alighanem a nő volt meddő, különben viselős marad valaki mástól... Így pletykáltak ezt mi akkoriban. Nem volt Galana templomi szent, még ha a templomhoz is volt köze!”

A Kötél, vagyis Madárijesztő Jani, ez a hórihorgas és csendes férfi háromszor verte el a feleségét, s ehhez vékony, göbmentes, vizes kötelet használt. Mindannyiszor keményen megütötte, de csak kétszer-háromszor, a hátát, a karját, a csípejét vagy a combját. Galana olyan élesen visított, a cserép is beleremegett a háztetőn. Mint egy hisztérikus kacagás... Ezután elverte a háztól a párját. Hadd menjen vissza a szüleihez a faluvégre, a két szilvafából, egy ribizkebokorból álló gyümölcsösbe, csókolja meg a seggüket, őket okítsa a kötelével, ne őt, a nyomorultja! A többi itteni, petrai párral ellentétben, akik egymás szemét kaparták ki, de azért együtt maradtak, Galana azon nyomban elvált. Ebben Totianos pap is segített, mert neki voltak ismeretségei ott, ahol kellett, s a házasságot gyorsan felbontották. A papra volt féltékeny Jani, mert látta a feleségét vele csókolózni a hatalmas diófa alatt a templomkertben. Úgy fented magad a paphoz, mint disznó a kerítéshez, kiabálta Jani, s a kötelet forgatta a feje fölött közben. Hülye vagy, feleselt Galana, és vidám nevetés tört ki belőle, és akkor Jani mérgesen ütni kezdte, ahol érte, csak a kacagós arcát kímélte neki. A nő hamar szabadult. Futásnak eredt, és visszanyelte a feltörő kacagását. Jani meg ott maradt. Kezében a kötéllal dermedten állt, és álmélkodott azon, amit művelt, megdöbbsent attól, ami a száján kifért. Úgy nézett ki, mint aki egyszerűen rémálomból ébredt.

Első alkalommal, hogy ilyen történt, nyomban megpróbált bocsánatot kérni, kiengesztelni Galanát, de ettől a helyzet csak súlyosbodott. Galana egy forróvizet kan-

nát vágott a fejéhez, amelyik a plattenen melegeedett a nyári konyhában, ahova ő bemenekült. Ha nem annyira magas, leforrázza az arcát, egy életre megnyomorítja. Így csak pár hosszúkas égésheg maradt a nyakán. Válás után Jani elkezdett mindenféle, komikus-komoly ezt-azt kitalálni, amivel kiengeszteli Galanát, és rávette végül, hogy visszafogadja. Az meg fogadta is, de feltételeket szabott. Keljenek egybe újra, de mennyegző is legyen, s a két lakodalom egyikét a férfi nyomorult szülei állják. Így aztán Galana kétszeresen állt bosszút. És újra összeházasodtak, annak rendje-módja szerinti esküvővel, a templomban, Totianos atya áldásával...

Legutoljára mit talált ki Jani, hogy bocsánatot nyerjen? Újabb elűzetése után pár nappal, egy reggel Jani úgy jelent meg, mint maga a szerencsétlenség, vagyis a veszett szél. Galana kiment a pitvarba, és már-már nem hitt a szemének. A hajdani férje, aki harmadszorra verte el, és ugyanazokat a szavakat mondta, pap, diófa, koca... a csűr tetején volt! Akkorra csűr az, mint egy kétemeletes ház. Kötél Jani

pont a csúcson találtatott, ott, ahol a két cserepes lejtés összeér. Olyan egyenesen állt, mint egy gerendáról lógó kötél. Csakhogy Jani semmin nem lógott, semminek nem támaszkodott. Igencsak kényes egyensúly az ilyen, főleg hogy a szél is erősen fúj. Egy szál nadrágban, ingben állt, fedetlen fővel, széttárt karokkal. Madárijesztőnek nézett ki... Gyere le onnét, hogy a nyavalya törne ki, kiáltott rá a volt anyósa, ha nálunk halsz meg, ránk hozod a bajt! Jani ezt erőteljes fejmozgással visszautasította. A volt-lesz anyós tudta, hogy egyedül Galana képes leszedni a tetőről, miután megígéri neki, hogy megbocsát és újra a házába fogadja. Férj képiben! A falusiak is összesereglettek, s néztek, mint a cirkuszban, harsány megjegyzéseket tettek, és gunyoros mondatokkal bombázták fent Janit. Meg is voltak ijedve ugyanakkor, mert mi lesz, ha ez az örült megcsúszik és egyenesen a fejére esik, ki a fene fon nekik ezután kötelel, spárgát és mindenféle zsinort? Ott állj magadnak, ma-

Ovidiu Petca: A Föld XXXVI

dárijesztőnek, életed végéig, a nyavalyába. Így kiabált Galana, aztán fuldoklott a kacagástól. Mindörökre megszabadulunk a varjaktól, meg sem közelítik a mezeinket, ha téged messziről észrevesznek, szörnyethalnak ijedtükben. Úgy nézel ki, mint maga az ördög! A szél megélenkült, Jani nadrágszára fenyegetően lobogott. Ő maga azonban csökönyösen ragaszkodott az elhatározásához. Vagy ott vész el a tetőn, vagy megbocsát Galana és feleségül megy hozzá. Idő múltán a falusiak kérlelni kezdték a kántor asszonyt. A francba, ígérd meg, hogy megbocsátsz, mondták neki, fogadd be a házba, mert hanem leveri onnan a szél, és mostanában nincs kedvünk temetni. Jani erőteljes férfi, jó munkás, és egy gazdaságba kell is egy ember. A kántor végül hagyta meggyőzni magát. Befogadja, amennyiben az emberek előtt megesküszik, hogy ebben az életben nem emel kezdet rá, bármi történjen, bármilyen képzelet támadjon is... Száradjon le a nyelve, fakadjon ki a lépe, a mája, adja be a kulcsot, ha nem tartja meg az esküjét. Ezt meg

odafentről kiáltja le ide onnét, ahova hülye mód felhárogott! Jani azonmód megtette, mennydörgő hangon, amely a tetőcserepeket fenyegető szél zaját is túlharsopta. Ennek végeztével Jani megkérte falusfeleit, segítenék le odafentről. Remeg a térde, rogyadozik a lába, egy lépést se bír tenni. A fenébe, ereszkedj négykézlábra, és indulj el a széle felé, tanácsolta Demitri, és azzal a faluban fellelhető leghosszabb létra után szalasztott valakit. Azt azonban senki nem tudta megfejtetni, hogy jutott Jani oda fel. Ennél fontosabb volt, hogy épen, egyben lejusson onnét. És lejutott...

„Galana valóban csókolózott Totianossal?” – kérdezem. „Persze”, feleli habozás nélkül öreganyó. „Úgy

közlöttek, mint a nyulak, még akkortól, amikor senkinek nem volt tudomása, hogy Jani létezik a földtekén! Jani csak azt a csókot látta, amelyikről végül is abban sem volt biztos, hogy megesett...”

Csiki László fordítása